

budování státu se domnívá, že může zachránit i demokracii i ideu právního státu. Ve skutečnosti, bez ohledu na ideologie a světové názory, jde v obou případech o velmi blízké tendence současného politického a hospodářského vývoje, které nelze bez zkreslování skutečnosti od sebe nějak dialekticky oddělovat a stavět dokonce do ostrého protikladu. Potřeba osobní autority a odpovědnosti vzniká přece v dnešní době právě proto, že se stát totalisuje, t. j. zasahuje stále intenzivněji do celého společenského života a všech jeho sfér.

Germánská idea svobody, odlišná prý od svobody liberalisticky pojaté, o níž vykládá Leibholz ke konci své knihy, není ničím jiným, než nacionalistickým mythem, který nemá nijakého vědeckého opodstatnění. Tyto Leibholzovy vývoody jsou jen opětovným důkazem, na jaké zcestí vede jakákoliv snaha o hodnotící vědu, která by vytvářela nikoliv prý jen subjektivní názory, nýbrž názory vázané k realitě (viz str. 5, v předmluvě).

Dr. Mertl.

VÁCLAV VERUNÁČ: O HOSPODÁŘSKÝ PLÁN. Knihovny zásadních a živých otázek „Program“ svazek 19. Vydalo tiskové a nakladatelské družstvo československých legionářů „Čin“ v Praze. Praha 1933. Stran 146 za Kč 15—.

V důsledcích dlouhotrvající hospodářské krise pocituje se všude potřeba hospodářského plánu, který by přivodil zpočátku aspoň její zmírnění a nakonec i její překonání. Jde o to, aby byla odstraněna nerovnováha mezi výrobou a spotřebou, která má svůj kořen v chaotickém hospodářství, provázeném mimo jiné technologickou nezaměstnaností, přemírou zásob, extrémní ochranou (hospodářským nacionalismem a snahami po národní soběstačnosti), podvázáním mezinárodního obchodu. Bylo-li století XIX. stoletím techniky, musí se stát století XX. stoletím organizace, stoletím hospodářství záměrného, regulovaného. Dnešní člověk nemůže už věřit v pouhou automatiku hospodářských pochodů (nabídka-poptávka), má-li dosti možností, aby účinně zasáhl tam, kde cítí nespravedlnost a neúčelnost; věřit v pouhou automatiku dnes prostě nestačí, poněvadž dnes již nelze věřit v návrat volné souhry sil, s kteroužto vírou se mohlo vystačit v poměrech primitivních. Naopak zase nelze považovati ani hospodářský plán ani plánovité hospodářství za všelék nebo zázračný lék, ačkoli přinášejí pro dnešní dobu jak nový názor na použití cest a prostředků v životě lidstva, tak také nové metody, jak zaručit stálý vzestup životní úrovně. A zároveň nelze přezírat, že hospodářský plán sám o sobě neodpovídá na všechny otázky, hlavně, že neodpovídá dosud vždy jasně na otázky sociální, protože mu právě v počátcích jeho tvoření jde nejvíce o vyvolání rovnováhy mezi výrobou a spotřebou; že dojde i na vlastní problémy sociální, je nesporno. Nedává-li dnes racionalisace, vyvolaná neúprosným vývojem a snahou po odklizení zbytečných ztrát, vyvolaná vlivem a silou technického pokroku, lidstvu to, co by mu dát měla: vysokou životní úroveň, nízké ceny, vysoké důchody, přináší-li naopak nízkou životní úroveň, nezaměstnanost, nerovnováhu mezi výrobou a spotřebou, zůstává-li v ní lidský činitel opomenut, nezbude nic jiného, než vrátit se znovu k základním potřebám, vyjít z jeho potřeb a uspořádat výrobu tak, aby měla výšku, která odpovídá potřebě; nezbude, než umožnit člověku, aby mohl spotřebovat to, co vyrobí, a zorganizovat přechod zboží s místa výroby na místo spotřeby účelně, aby se děl s nejmenšími oběťmi.

Z hospodářské krise možno vybřednouti součinností, plánem, v prvé řadě ovšem

odklizením nezaměstnanosti; neboť práce je třeba, ježto nejsme nasyceni (konsum potřebuje zboží, nemá však prostředků k nákupu). Na prvním místě ovšem jde o sociálně nejslabší, aby ti byli opatřeni, a to nikoli almužnou, podporou stále prodlužovanou a kritisoanou, nýbrž odměnou za práci, odměnou jako základem k zvýšení konsumu a tím k podnícení další výroby, poněvadž jediné touto cestou lze přivést obnovu. „Nová doba, která zdůrazňuje na prvním místě význam lidského prvku ve výrobním a pracovním procesu a v hospodářství vůbec, volá po vědecké organizaci hospodářství, po širším uplatnění vědy v hospodářství. Nová doba vyvolává zároveň směrnice řešení: cestu přirozeného vývoje, jeho usměrnění nejdalekosáhlejším využitím techniky pod zorným úhlem etiky a pomocí zásad vědecké organizace při součinnosti všech složek hospodářských, pomocí všech prostředků kulturních i prostředků, které poskytuje demokracie, aby byly zaručeny nezbytnosti existenční a zvýšena životní a kulturní úroveň národa a lidstva“ (str. 91.). Při řešení dnešních problémů musíme tudíž býti pamětlivi: rozboru, plánu, systému, kontroly, kooperace; to znamená: místo chaosu pořádek, místo improvisace organizaci, místo náhody záměrný zásah, místo motivu zisku motiv výkonnosti a motiv služby. Z toho vyplývá, že nové hospodářství, jež má býti hospodářským plánem navozeno a jež nesmí zapomínat na problémy etické, je podmíněno vyšší mravní úrovní, vědomím solidarity a smyslem pro zájem celku a že se nesnáší s příživnictvím a almužnickým způsobem myšlení. Je proto třeba nové výchovy mládeže i dospělých. „Je třeba, aby mládež i dospělí byli vedeni k sebeúctě, samostatnosti, pracovitosti a podnikavosti, aby přivykali uvědomělé kázni, věcnému způsobu myšlení, správnému hodnocení skutečností, vědeckému řízení životosprávy (eugenika, eubiotika) a administrativy. Sklon k spekulaci musí býti nahrazen vůlí k práci a odpovědnosti. V nezaměstnanosti a podobných jevech je třeba vidět ne živelnou pohromu od Boha, nýbrž hanbu a vysvědčení chudoby lidské společnosti, jimž je třeba cílevědomě předcházet organizací výroby a distribuce. Je třeba budovat instituce, které znamenají pro demokracii svědomí a kontrolu, které znemožní scestí ve veřejné správě. Občané musí být proniknuti pevnou vůlí po součinnosti ve věcech veřejných, konstruktivním positivismem, ne destruktivním negativismem, musejí se dožadovat kontroly veřejnosti v hospodářství. Je třeba nového způsobu hospodářského myšlení, nového ducha v hospodářství a především: více hospodářského myšlení vůbec“ (str. 123.). „Je třeba věřit ve vědu, v její sílu a moc, která nakonec zvítězí. Vstupujeme do nového údobí dějin a jedním z charakteristických znaků tohoto údobí je plánovistost“ (str. 133.).

Verunáčův spis je velmi časový a vyčerpává příslušnou látku do všech podrobností. Vymeziv v první kapitole základní pojmy (plánovité hospodářství, hospodářský plán a hospodářský program) nastiňuje autor v druhé kapitole vývoj myšlenky hospodářského plánu v cizině a v kapitole třetí vývoj myšlenky hospodářského plánu v Československu; kapitola čtvrtá je věnována rozboru hospodářského plánu a hospodářského vývoje, kapitola pátá uskutečnění hospodářského plánu v Československu, závěr pak (kapitola šestá) vyvrací možné námitky a dává odpověď na otázku, jak postupovat. Spis je opatřen jmenným rejstříkem, jenž umožňuje rychlou orientaci. Bylo by si přáti, aby autorův idealismus setkal se s porozuměním a přinesl brzy kýžené ovoce v zájmu celostátním. Nejde o utopii, nýbrž o příkaz vážné doby, o nutnost, před níž nelze zavírat oči. Nejde proto také o platonický projev souhlasu s navrhovaným ve spise řešením a opatřeními, nýbrž o činy, po nichž oprávněně volají všichni, kdož jsou si vědomi toho, že „dobrá demokracie nemůže býti bez hospodářského plánu“.

A. Klimt.